

УДК 342.6

Сергій Федоров,*канд. юрид. наук, доцент,**доцент кафедри фінансового права**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ЗМІНА ПАРАДИГМИ

Стаття присвячена дослідженню законності як правової категорії, що визначається принципом державного фінансового контролю, на різних етапах розвитку української державності. Вивчено роботи авторів у сфері загальної теорії права, а також у сфері правової теорії державних фінансів в аспекті їх ставлення до законності як до принципу права. Доводиться твердження, що пануюче в правовому полі ставлення до законності як до принципу державного фінансового контролю на тепер потребує додаткового дослідження та перегляду.

Ключові слова: законність, правовий принцип, принцип законності, державний фінансовий контроль, принципи державного фінансового контролю.

Постановка проблеми. Нині принцип законності визнається загальноправовим принципом, таким, що використовується як основа правового регулювання всіх без виключення правовідносин у країні, у зв'язку із чим досить важко ставити під сумнів його значення та сутність. Така ситуація має місце як у теорії права, так і на нормативно-правовому рівні, у тому числі й у сфері державного фінансового контролю. Звичайно, в правовій теорії мають місце дещо різні підходи до визначень понять «законність» та «принцип законності», проте здебільшого під законністю розуміється принцип, метод та режим існування держави, який полягає у суворому та неухильному виконанні всіма суб'єктами правовідносин вимог законодавчих актів [1, с. 203; 2, с. 4-5; 3, с. 7].

Сутність принципу законності фінансового контролю виражається з урахуванням розуміння принципу законності теорією права в цілому. Зокрема, в теорії фінансового права принцип законності в організації діяльності контролюючих суб'єктів, їх посадових осіб передбачає: відповідність усіх рішень, що ними приймаються, чинному законодавству; забезпечення однакового застосування нормативних актів у контрольній сфері до всіх підконтрольних суб'єктів; відсутність дискримінаційних мотивів під час прийняття рішень; існування можливості запобігати порушенням у фінансовій сфері, застосовувати примусові заходи до правопорушників [4, с. 12; 5, с. 155]. Законність у контексті державного фінансового контролю отримала своє відображення й в окремих нормативно-правових актах, що регулюють відносини у даній сфері. Так, у Лімській декларації керівних принципів контролю

1977 року йдеться про законність як про стан дотримання законів (ст. 1), як про мету діяльності контролюючого органу (ст. 4) та як про «еталон» діяльності підконтрольних суб'єктів (статті 4 та 20) [6]. У Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ термін «принцип законності» не використовується, хоча й передбачається, що орган державного фінансового контролю у своїй діяльності керується Конституцією України, Бюджетним кодексом України, цим Законом, іншими законодавчими актами, актами Президента України та Кабінету Міністрів України [7].

Отже, принцип законності як загальноправовий принцип та принцип державного фінансового контролю розуміється досить однозначно. Проте слід зазначити, що останні законодавчі зміни свідчать про втрату даним принципом своїх «непорушних позицій». Так, Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII внесені зміни до Кодексу адміністративного судочинства України, якими виключено принцип законності з переліку керівних засад адміністративного судочинства [8]. При цьому до Господарського процесуального та Цивільного процесуального кодексів України цим же Законом включено принцип верховенства права як керівну засаду здійснення господарського та цивільного судочинства. Вказана позиція законодавця може свідчити про те, що сучасна правова думка змінює своє ставлення до принципу закон-

ності та його значення для правового регулювання різних груп правовідносин. У зв'язку з цим дана тенденція потребує додаткового дослідження, зокрема, в контексті відносин державного фінансового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії права законність та принцип законності не раз ставали предметом наукового дослідження. В Україні захищені кандидатські дисертації, в яких досліджено законність як загальноправовий принцип, зокрема роботи О. В. Кміта, І. Л. Невзорова; роль принципів права в процесі правозастосування розглянута в роботі О. О. Уварової. У різних галузях права законність вивчалась О. П. Нагорним, О. В. Ряшко, В. І. Чорнобук, О. А. Струць, Л. В. Гапоненко, Д. Л. Савенко, В. В. Самохваловим, Л. В. Мелех та іншими. Сучасні російські вчені також приділяють увагу принципу законності, це, зокрема: А. В. Помогаєв, О. О. Іванов, І. А. Яшина, А. В. Овод, Є. Ф. Беркович, Л. М. Земцова, Х. С. Гамідуллаєва та ін. Законність стала предметом дослідження таких російських учених, як О. П. Сауляк, Б. А. Черняк, В. М. Карташов, Є. Г. Черноватощо. У рамках дослідження державного фінансового контролю питання принципів державного фінансового контролю, зокрема й принципу законності, розглядалися в монографічних роботах Л. А. Савченко, А. А. Коваленко, О. П. Гетманець, Т. О. Губанової, А. М. Апарова, О. О. Яковенко. Законність як принцип адміністративної діяльності фіскальних органів у податковій сфері досліджувалась О. М. Чернетченко. У роботі А. О. Полянничко вивчалися принципи податкового права, серед яких і принцип законності. Проблема правового закріплення принципів державного фінансового контролю досліджена в монографії Л. А. Савченко та І. М. Ярмак, а реалізації принципів державного фінансового контролю – в монографії Л. А. Савченко та М. В. Сіроша.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень принципу законності, у тому числі й як принципу державного фінансового контролю, залишаються невивченими окремі аспекти сутності даного принципу, зокрема в контексті його значення для правового регулювання сучасних правовідносин державного фінансового контролю.

Мета цієї статті – дослідження сучасної парадигми принципу законності державного фінансового контролю. Завданням дослідження можна вважати встановлення відповідності існуючого розуміння принципу законності сучасним реаліям та осмислення його трансформації.

Виклад основного матеріалу. Юридична теорія та практика завжди оперує термінами, використовуючи їх у відповідних значеннях. І нині принцип законності як юридичний термін фактично розуміється як стан неухильного дотримання законів та інших нормативно-правових актів, прийнятих на виконання законів, усіма учасниками правовідносин. Однак слід зазначити, що як даний термін, так і його визначення, існували в юридичній теорії та практиці далеко не завжди, у зв'язку з чим постає питання про об'єктивний підхід в його розумінні та про актуальність саме для даного періоду історичного розвитку нашого суспільства.

У вітчизняній юридичній літературі та юридичній літературі країн пострадянського простору поняття «законність» та «принцип законності» були сформульовані та набули свого активного розвитку у радянський період. Науковці часів Російської Імперії використовували термін «законність», хоча й не надавали йому визначення та не називали законність правовим принципом. Наприклад, С. І. Іловайський вказував, що державний контроль, який є складовою частиною державного управління, здійснює нагляд за законністю й правильністю розпорядчих та виконавчих дій з оприбуткування, витрат та зберігання капіталів, які перебувають у віданні підзвітних установ, а також складає міркування про вигідність чи не вигідність господарських операцій, незалежно від законності їх здійснення [9, с. 32-33]. Д. М. Львов, визначаючи завдання контролю в державному господарстві, зауважував, що поряд з арифметичною перевіркою оборотів та розрахунків зі збирання доходів та здійснення витрат, на державний контроль покладається дослідження співвідношення між справжнім станом речей в частині державних доходів і витрат та числовим вираженням стану даної справи в бухгалтерських книгах та відомостях із подальшим визначенням законності дій як органом управління, що асигнує, так і виконавцем [10, с. 484].

Звід законів Російської Імперії – основне джерело права ХІХ – початку ХХ століть для нашої країни – не закріплював принцип законності фінансового контролю, як і взагалі принцип законності відносин у сфері обігу державних фінансів. Однак зміст окремих законодавчих актів свідчив про сприйняття необхідності дотримання законодавчих приписів у даній сфері. Так, ст. 16 Статуту про земські повинності Зводу законів про повинності передбачала, що державні повинності збираються виключно за предмети та в розмірі, встановленому законом [11, с. 510], а в ст. 88 зазначалось, що повинності, які не

передбачалися трьохрічним кошторисом, затвердженим у встановленому порядку, стягненню не підлягали [11, с. 530]. Аналогічні приписи містив і Звід статутів про податі: наприклад, у ст. 108 передбачалося, що особі, яка збирає податі, забороняється стягувати з державних селян будь-які грошові збори, крім тих, що записані в податний зошит, або понад розмір, який у ній визначено, під страхом кримінального суду [12, с. 28]. Статути рахункові регулювали питання обліку та контролю за капіталами, що були ввірені різним державним органам та установам. Ст. 16 цього нормативно-правового акта передбачалося, що всі установи та особи, яким доручалися казенні або громадські грошові чи матеріальні капітали, зобов'язані були вести облік даних капіталів у спеціальних книгах [13, с. 6]. При цьому керівники відповідних установ зобов'язувалися контролювати, щоб ведення таких книг відбувалося відповідно до закону [13, с. 10]. Такі положення знайшли своє відображення в подальшому у фінансовій діяльності радянських державних органів.

Зокрема, у радянський період був розроблений та набув поширення термін «соціалістична законність», яку визначали як точне та неухильне дотримання та виконання радянських законів усіма органами радянської держави, всіма установами та громадськими організаціями, посадовими особами та громадянами СРСР [14, с. 19; 15, с. 11; 16, с. 4]. Так, О. Ф. Шибанов визначав законність як складне суспільне явище, що має дві сторони. З одного боку, це принцип діяльності державного апарату, який полягає в тому, що всі органи держави, всі посадові особи здійснюють свої владні функції точно відповідно до законів, неухильно дотримуючись при цьому прав громадян та громадських організацій. З іншого боку, це принцип належної поведінки для всіх громадян, громадських і кооперативних організацій, що полягає у безумовному дотриманні ними радянських законів (та прийнятих на їх підставі підзаконних актів) [17, с. 8].

Аналізуючи вищевказані визначення законності як принципу діяльності органів тієї влади, поведінки осіб, правового регулювання, можна дійти висновку, що необхідність дотримання законів та інших нормативно-правових актів у державі була зумовлена саме принципом соціалістичної законності, що саме цей принцип був орієнтиром для всіх учасників правовідносин, зокрема фінансово-правових, щодо необхідності виконання приписів нормативно-правових актів. Однак, чи було це насправді, важко відповісти однозначно, адже необхід-

ність дотримання та виконання законів була зумовлена не принципом законності, а суверенітетом державної тоталітарної влади.

У теоретичних роботах різних часів законність називають буржуазною, соціалістичною, революційною [18], новою, старою [19, с. 72] тощо, фактично розуміючи під критерієм поділу законності на види ту правову систему чи державний лад, у рамках якого існує законність. Хоча така характеристика законності не має жодного сенсу: законність властива кожній державі, оскільки дотримання законів є атрибутом державної влади. Так, державна влада з метою реалізації своїх функцій у контексті наявної у неї обов'язкової ознаки суверенності встановлює відповідні правила поведінки, які у кожній державі набувають різних форм зовнішнього вираження: нормативно-правові акти, прецеденти, звичаї тощо. Саме собі прийняття нормативно-правових актів не має ніякого значення, якщо їх видавник не може зробити їх обов'язковими для всіх суб'єктів, на які такі акти поширюються, зокрема, й через передбачення заходів примусу. У цьому контексті постає питання: до чого тут принцип законності, якщо держава як носій єдиної суверенної влади на певній території уповноважена приймати відповідні норми поведінки, вимагати їх дотримання як особами, що представляють державні органи, так й іншими учасниками суспільних відносин, а також мати реальні заходи впливу на порушників нормативно закріплених правил поведінки.

Значить, дотримання законів та інших нормативно-правових актів зумовлено не принципом законності, а суверенітетом державної влади, зокрема, у сфері фінансової діяльності держави, оскільки недотримання таких законів свідчить про посягання окремих осіб на встановлені державною владою норми, а значить про намір визначити власні норми поведінки, а отже, створити «іншу владу», що є недопустимим у контексті державного суверенітету як обов'язкової ознаки держави. Ще К. О. Неволін звертав увагу на те, що необхідність закону виражається саме в можливості охорони закону від порушень, оскільки марним був би сам закон, якщо б його виконання та здійснення не було забезпечено [20, с. 35]. Аналогічну точку зору підтримував і М. М. Коркунов, який зазначав, що обов'язковість законів зумовлена тим, що вони видаються владою, яка, з одного боку, може примусовим шляхом підтримати їх виконання в житті за допомогою цілої системи органів, а з іншого боку, є авторитетом в очах маси, кожна вимога якого викликає інстинктивне собі підкорення [21, с. 278].

У цьому контексті доречно також навести твердження А. Д. Градовського – теоретика дореволюційного часу, який зауважував, що закон як норма, що є підставою для прав й обов'язків у галузі як приватного, так і публічного права, може походити тільки від верховної влади держави. Законодавства всіх країн збігаються між собою в тому, що визнають законодавчу владу виключним атрибутом державного самодержавства [22, с. 6-7].

У суспільстві, організованому в державу, не може ставитись під сумнів необхідність та важливість дотримання законодавчих приписів, оскільки інакше сама держава припинить своє існування, а її місце може зайняти певне анархічне утворення. Так, М. М. Коркунов звертав увагу, що в природі порядок встановлюється сам собою, через необхідну закономірність явищ; у людському суспільстві порядок встановлюється штучно, за допомогою реалізації людською волею юридичних норм [21, с. 45].

Інша справа, що завжди трапляються порушення законодавчих приписів окремими учасниками правовідносин. При цьому причини порушень законодавчих приписів можуть бути різними. З одного боку, невиконання законів та інших нормативно-правових актів може бути зумовлене банальною недосконалістю юридичної техніки, за допомогою якої такі акти розроблялися. Найважливішою причиною порушень законів та інших нормативно-правових актів є потенційною підставою для подальшого невиконання приписів цих актів як умисно, так і через юридичну неграмотність учасників правовідносин. З іншого боку, невиконання приписів нормативно-правових актів може бути зумовлено недосконалістю примусових заходів держави, спрямованих на боротьбу з порушеннями законодавчих приписів. Непоодинокими є випадки, коли виконання законодавчих приписів для учасників правовідносин є «дорожчим» у матеріальному плані або складнішим в організаційному аспекті, аніж настання негативних наслідків за їх порушення. І нарешті, порушення законодавчих приписів може бути зумовлене саме стійким внутрішнім переконанням учасника правовідносин у необхідності для нього порушення нормативно-правових актів. Такі випадки свідчать про антисоціальний характер осіб – учасників правовідносин – та мають бути своєчасно упереджені з боку компетентних державних органів, або у разі фактичного скоєння порушення до винних осіб мають застосуватися адекватні заходи державного примусу.

Із цього приводу правильною є позиція М. М. Коркунова, який вважав, що громад-

ський порядок визначається трьома факторами: 1) позитивним правом даного суспільства; 2) індивідуальними переконаннями та прагненнями окремих особистостей та 3) зовнішніми об'єктивними умовами [21, с. 208]. Також він зауважував, що оскільки позитивне право є виразом загальної правосвідомості та визначається всім суспільством, суспільство не може ставитись байдуже до відступів у практичній діяльності від вимог позитивного права, а спрямовує, навпаки, всю свою силу на зміцнення та підтримання його авторитету. І це досягається, з одного боку, точним визначенням та формулюванням права, з іншого – репресією окремих випадків правопорушення [21, с. 208].

Таким чином, законність не є принципом права, правового регулювання, правової діяльності тощо, оскільки принцип – це основоположна, керівна засада певної системи. Законність же є бажаною метою виконання нормативно-правових актів, є тим, що має бути в суспільстві у разі дотримання всіма учасниками суспільних відносин обов'язкових до виконання актів державної влади, отже, законність є саме режимом, станом існування відносин у суспільстві.

Слід зазначити, що таке розуміння законності все ж знаходило своє відображення в роботах окремих авторів. Так, В. М. Горшенев наголошував, що соціалістична законність являє собою атмосферу (режим) стану взаємовідносин соціалістичної держави та особистості, що виражається в неухильному дотриманні всіма органами держави, громадськими організаціями та посадовими особами законів та заснованих на них інших нормативних актів та забезпечує повну впевненість членів соціалістичного суспільства в недоторканності їх особистості та в гарантуванні здійснення їх прав та юридичних свобод [23, с. 4].

При цьому важливо звернути увагу на роботи тих авторів, які, досліджуючи сутність законності і як принципу, і як режиму, звертають увагу на неможливість формального підходу до розуміння законності як неухильного дотримання будь-яких законів та підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих у встановленому в державі порядку, незважаючи на їх зміст та правову природу. Наприклад, О. В. Кміта пов'язує законність не лише із формальним дотриманням нормативно-правових актів, а й із важливістю відповідності таких нормативно-правових актів ідеалам правової держави [24, с. 8]. Аналогічної позиції дотримується й О. В. Скрипнюк [25].

Видається, що вищезазначене може бути повністю відображене у фінансовій діяльності держави, враховуючи ту обставину, що

принцип законності є універсальним, тобто таким, що може застосовуватись у різних галузях права рівноцінно. Між тим у низці робіт відомих учених-фінансистів принцип законності все ще не знайшов свого належного наукового обґрунтування з різного роду причин. Можна припустити, що більшістю вчених все ще використовується «радянська» юридична ідеологія, якої, на жаль, важко позбавитися.

Так, наприклад, Л. А. Савченко під час проведення наукового аналізу принципу законності державного фінансового контролю наводить різні визначення даного поняття, надані раніше представниками фінансово-правової науки, які зрештою зводяться до того, що законністю є дотримання учасниками відносин державного фінансового контролю приписів законів та підзаконних нормативно-правових актів [5, с. 20-27; 26, с. 108-110]. Підсумовуючи думки різних авторів, Л. А. Савченко також підтримує точку зору, що принцип законності державного фінансового контролю зводиться до підпорядкованості діяльності контролюючих суб'єктів, їх посадових осіб чинним нормативно-правовим актам (визначення наводилось раніше) [5, с. 155]. Аналогічна ситуація має місце й у роботі О. П. Гетманець, яка зазначає, що сутність законності у контролі бюджетного процесу полягає в тому, що, з одного боку, всі суб'єкти контролю, тобто органи та посадові особи, виконуючи свої повноваження, повинні неухильно дотримуватися положень законодавчих актів, не зловживати наданими повноваженнями, а з іншого – всі підконтрольні суб'єкти, учасники бюджетного процесу, повинні бути впевнені у своїй недоторканності, мати гарантії щодо реалізації свого правового статусу та невідворотності юридичної відповідальності за будь-яке правопорушення [27, с. 44]. Таким чином, можна зробити висновок, що вказані автори фактично не заперечують ідеологію принципу законності фінансового та бюджетного контролю, яка існувала за радянських часів, просто не використовують термін «соціалістична законність» та іншу пов'язану із цим термінологію. Насправді ж колишня сутність принципу законності державного фінансового контролю у їхніх наукових дослідженнях не змінилася.

Із цього приводу треба зауважити, що зміст законів, які регулюють фінансову діяльність держави та її контрольні функції, зумовлений багатьма факторами: це й рівень розвитку суспільства, яке об'єднано в державу, і правовий режим, який має місце в конкретній державі, і цінності та ідеали, що реально захищаються та підтримуються

державою, тощо. При цьому законність буде мати місце у разі дотримання законів та інших нормативних актів, що прийняті відповідно до визначеного в державі порядку. Зміна ж змісту законів, приведення їх у відповідність до ідеалів правової держави, демократичного суспільства та інших так званих цінностей сучасної цивілізації, пов'язана із законністю лише в тій частині, що незгода суспільства із чинними законодавством через його неправовий характер може мати наслідком громадські заворушення, бунти, революції та інші подібні явища, що є порушенням режиму законності. Ось чому проблема визначення природи принципу законності у сфері контролю фінансової діяльності держави ближчим часом не буде остаточно вирішена, оскільки з урахуванням інтенсивного економічного та соціального розвитку суспільства, появи нових інститутів права та нових правовідносин цей принцип буде завжди постійно трансформуватися у розрізі конкретного державного устрою чи історичної епохи.

Висновки

Як підсумок даного короткого дослідження можна зробити такі висновки:

– сучасні тенденції у правотворчості свідчать про зміни розуміння законності як беззаперечного принципу правового регулювання, діяльності органів державної влади та громадян у тому числі й у сфері державного фінансового контролю;

– правовим обґрунтуванням «виключення» законності із системи правових принципів є те, що обов'язковість дотримання законів та інших нормативно-правових актів зумовлена суверенністю державної влади; прийняття законів, виконання яких не є обов'язковим або не забезпеченим заходами державного примусу, нівелює суверенітет державної влади, а значить, й існування держави в цілому;

– законність слід розглядати не як причину, а як наслідок, не як правовий принцип, а як бажаний стан існування суспільства у відповідній державі, режим, до встановлення якого має прагнути будь-яка влада та громадяни будь-якої держави, оскільки саме режим законності гарантує стабільність правовідносин та захист прав і свобод учасників таких правовідносин;

– недосконалості в державі режиму законності може бути зумовлене різними факторами, зокрема: недосконалістю юридичної техніки нормативно-правових актів, недосконалістю примусових заходів держави, що застосовуються за порушення встановлених законодавчих приписів, стійким

внутрішнім переконанням окремих учасників правовідносин щодо необхідності та можливості порушення ними нормативно-правових актів;

– не можна виключати існування законності в державах із так званими недемократичними режимами, у «неправових» державах, оскільки режим дотримання законів не залежить від відповідності їх змісту загальнолюдським розумінням про «добро та зло у праві»; зміна ж змісту законів, приведення їх у відповідність до ідеалів правової держави, демократичного суспільства та інших так званих цінностей сучасної цивілізації пов'язана із законністю лише в тій частині, що незгода суспільства із чинними законодавством через його неправовий характер може мати негативні, а подеколи й трагічні, наслідки для держави та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків : Право, 2011. – 584 с.
2. Самохвалов В. В. Законність і справедливість: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права історія політичних і правових учень» / В. В. Самохвалов; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2008. – 19 с.
3. Мелех Л. В. Законність у правозастосовній діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права історія політичних і правових учень» / Л. В. Мелех; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2010. – 20 с.
4. Сірош М. В. Реалізація принципів фінансового контролю у контрольному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М. В. Сірош; Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України. – Київ, 2015. – 21 с.
5. Савченко Л. А. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансового-контрольному процесі : монографія / Л. А. Савченко, М. В. Сірош. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 192 с.
6. Лимская декларация руководящих принципов контроля : декларация IX Конгресса Международной организации высших контрольных органов 1 января 1977 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/604_001
7. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.
8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
9. Иловайский С. И. Учебник финансового права (издание 4-е) / С. И. Иловайский. – Одесса : Типо-хромолитография А. Ф. Соколовского, 1904. – 207 с.
10. Львов Д. Курс финансового права / Д. Львов. – Казань, 1887. – 521 с.
11. Свод законов Российской Империи. Том четвертый. Уставы о повинностях. – Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственного Е. И. В. Канцелярии, 1857. – 846 с.
12. Свод законов Российской Империи. Том 5. Уставы о податях, о пошлинах, и о сборах с питей, с свеклосахарного производства, и с табака. – Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственного Е. И. В. Канцелярии, 1857. – 833 с.
13. Свод законов Российской Империи. Том 8. Часть II. Уставы счетные. – Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственного Е. И. В. Канцелярии, 1857. – 752 с.
14. Строгович М. С. Теоретические вопросы советской законности / М. С. Строгович // Советское государство и право. – 1956. – № 4. – С. 15-25.
15. Рывлин А. Л. Социалистическая законность на современном этапе / А. Л. Рывлин // Проблемы социалистической законности на современном этапе развития советского государства : межвуз. науч. конф., тезисы докладов (октябрь 1968 г.). – Х. : Издательство Харьковского ордена Трудового Красного Знамени государственного университета имени А. М. Горького / Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковского Ордена Трудового Красного Знамени государственного университета имени А. М. Горького, 1968. – С. 9-12.
16. Орловский П. Е. Роль социалистической законности в коммунистическом строительстве / П. Е. Орловский // Советское государство и право. – 1953. – № 8. – С. 3-13.
17. Шебанов А. Ф. Совершенствование законодательства – важное условие укрепления социалистической законности / А. Ф. Шебанов // Проблемы социалистической законности на современном этапе развития советского государства : межвуз. науч. конф., тезисы докладов (октябрь 1968 г.). – Х. : Издательство Харьковского ордена Трудового Красного Знамени государственного университета имени А. М. Горького / Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковского Ордена Трудового Красного Знамени государственного университета имени А. М. Горького, 1968. – С. 8-9.

18. Строгович М. С. Основные вопросы советской социалистической законности / М. С. Строгович. – Москва: Издательство «Наука», 1966. – 252 с.

19. Васьков П. Т. Значение правильного понимания социалистической законности на современном этапе развития советского государства / П. Т. Васьков // Ученые записки Свердловского юридического института имени А. Я. Вышинского. – 1959. – Т. 8. – С. 72-88.

20. Полное собрание сочинений К. А. Неволлина. – Том 1. Энциклопедия законоведения. – Санкт-Петербург, 1857. – 501 с.

21. Коркунов Н. Лекции по общей теории права / Н. Коркунов. – С.-Петербург, 1890. – 319 с.

22. Градовский А. Д. Начала русского государственного права / А. Д. Градовский. – С.-Петербург: Типография М. Стасюлевича, 1875. – Т. I. – 620 с.

23. Горшенев В. М. Методологические проблемы теории социалистической законности в свете новой Конституции СССР / В. М. Горшенев // Проблемы социалистической законности на современном этапе коммунистического стро-

ительства: кр. тез. докл. и науч. сообщ. республ. конф. 21-23 ноября 1978 г. – Х.: Харьк. юрид. ин-т / Министерство высшего и среднего специального образования УССР, ХЮИ, 1978. – С. 3-6.

24. Кміта О. В. Законність у процесі становлення правової держави в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права історія політичних і правових учень» / О. В. Кміта; Вищий навчальний заклад університет економіки та права «Крок». – Київ, 2016. – 19 с.

25. Скрипнюк О. В. Принцип законності як фундаментальна умова формування правової держави / О. В. Скрипнюк // Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 97. – С. 3-12.

26. Савченко Л. А. Проблеми правового закріплення принципів фінансового контролю: монографія / Л. А. Савченко, І. М. Ярмак. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 172 с.

27. Гетманець О. П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади: монографія / О. П. Гетманець. – Харків: Екограф, 2008. – 308 с.

Статья посвящена исследованию законности как правовой категории, которая признается принципом государственного финансового контроля, на разных этапах развития украинской государственности. Рассмотрены работы авторов в сфере общей теории права, а также в сфере правовой теории государственных финансов касательно их отношения к законности как к принципу права. Доказывается утверждение, что господствующее в правовом поле отношение к законности как к принципу государственного финансового контроля на данный момент нуждается в дополнительном исследовании и пересмотре.

Ключевые слова: законность, правовой принцип, принцип законности, государственный финансовый контроль, принципы государственного финансового контроля.

The article is devoted to the study of legality as a legal category, which is determined as a principle of state financial control, at various stages of development of Ukrainian statehood. The work of authors in the field of general theory of law, as well as in the field of legal theory of public finances, has been researched regarding their relation to legality as a principle of law. There has been proven the affirmation that the prevailing in the legal field attitude to legality as the principle of state financial control, currently requires additional research and revision.

Key words: legality, principle of law, principle of legality, state financial control, principles of state financial control.

